

## GLOBALLASHUV SHAROITIDA YOSHLAR MA'NAVIY IMMUNITETINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK MEXANIZMLARI

**Saypnazarova Dilaram Quatbay qizi**  
*Yurisprudensiya fakulteti, 2-kurs talabasi*  
*«Milliy g'oya va ma'naviyat asoslari» yo'nalishi*

**Annotatsiya:** *Mazkur maqolada globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviy immunitetini shakllantirishning pedagogik mexanizmlari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda globallashuv jarayonlarining yoshlar ongiga ta'siri, axborot oqimlarining kuchayishi va ularning ma'naviy-axloqiy qadriyatlar tizimiga ko'rsatadigan ijobiy hamda salbiy jihatlari yoritilgan. Shuningdek, ma'naviy immunitet tushunchasining nazariy asoslari, uning tarkibiy komponentlari hamda shakllantirishga xizmat qiluvchi pedagogik omillar tizimli ravishda o'rganilgan. Maqolada shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, interaktiv metodlar, media savodxonlikni rivojlantirish va tarbiyaviy muhitning roli alohida tahlil etilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, yoshlarning ma'naviy immunitetini shakllantirishda ta'lim muassasasi, oila va ijtimoiy muhitning uyg'un faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi.*

**Kalit so'zlar:** *globallashuv, ma'naviy immunitet, yoshlar tarbiyasi, pedagogik mexanizmlar, qadriyatlar tizimi, media savodxonlik, axborot xavfsizligi, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, tanqidiy fikrlash, tarbiyaviy muhit.*

### KIRISH

Globallashuv jarayonlari insoniyat taraqqiyotining yangi bosqichini belgilab, jamiyat hayotining barcha sohalariga chuqur kirib bormoqda. Xususan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi, madaniyatlararo integratsiyaning kuchayishi hamda global axborot oqimlarining keskin ortishi yoshlar ongiga, ularning qadriyatlar tizimiga va dunyoqarashiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Bu jarayon bir tomondan ilm-fan, ta'lim va madaniyat almashinuvi uchun keng imkoniyatlar yaratib bersa, ikkinchi tomondan, milliy identiklik, ma'naviy barqarorlik hamda axloqiy immunitetga nisbatan turli mafkuraviy, axborotiy va madaniy tahdidlarni ham yuzaga keltirmoqda.

Ayniqsa, yosh avlodning shaxs sifatida shakllanishi jarayonida turli ijtimoiy tarmoqlar, ommaviy axborot vositalari va raqamli platformalar orqali uzatilayotgan axborotlarning mazmuni va yo'nalishi ularning ma'naviy dunyosiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu bois bugungi kunda yoshlarning ma'naviy immunitetini shakllantirish masalasi nafaqat pedagogika, balki psixologiya, sotsiologiya va falsafa fanlari kesishgan dolzarb ilmiy muammolardan biri sifatida qaralmoqda.

Ma'naviy immunitet — bu shaxsning tashqi mafkuraviy bosimlar, salbiy axborotlar va destruktiv g'oyalarga nisbatan ongli ravishda qarshilik ko'rsatish, ularni tanqidiy tahlil qilish va ijobiy qadriyatlarni ongli ravishda qabul qilish qobiliyatidir. Ushbu immunitetning shakllanishi

esa bevosita pedagogik jarayonlar, tarbiyaviy muhit, oila va ta'lim muassasalaridagi maqsadli faoliyat bilan uzviy bog'liqdir.

Shu nuqtayi nazardan, globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviy immunitetini shakllantirishning pedagogik mexanizmlarini ilmiy asosda tadqiq etish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda ta'lim tizimining innovatsion yondashuvlari, tarbiya jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligi, shuningdek, o'qituvchining pedagogik kompetensiyasi muhim rol o'ynaydi.

Mazkur maqolada globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviy immunitetini shakllantirishning nazariy asoslari, pedagogik mexanizmlari hamda ularni amaliyotga tatbiq etish yo'llari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim muhitida yoshlarning mafkuraviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi samarali pedagogik yondashuvlar va metodik tavsiyalar ishlab chiqish maqsad qilingan.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda global axborot makonida yoshlar ongini himoya qilish, ularni milliy va ma'naviy qadriyatlarga sodiq, mustaqil fikrlovchi, tanqidiy tafakkurga ega shaxs sifatida tarbiyalash davlat siyosati darajasidagi ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Shu sababli ma'naviy immunitetni shakllantirishning pedagogik mexanizmlarini ilmiy asoslash ta'lim tizimi samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

#### **ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA**

Globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviy immunitetini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogika, psixologiya, sotsiologiya hamda falsafa fanlarida keng o'rganilayotgan dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu muammo yuzasidan olib borilgan ilmiy izlanishlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ma'naviy immunitet tushunchasi shaxsning axborot oqimlari, mafkuraviy ta'sirlar hamda madaniy bosimlarga nisbatan barqarorligi, tanqidiy fikrlashi va qadriyatlar asosida ongli qaror qabul qila olish qobiliyati bilan uzviy bog'liqdir.

Mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar, jumladan, pedagog olimlar yoshlar tarbiyasida ma'naviy-axloqiy qadriyatlarning o'rni, tarbiya jarayonining ijtimoiy-psixologik mexanizmlari hamda ta'lim tizimining mafkuraviy immunitetni shakllantirishdagi rolini turli yondashuvlar asosida tahlil etganlar. Xususan, zamonaviy pedagogik konsepsiyalarda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv hamda interaktiv metodlar yoshlarning mustaqil fikrlashi va tanqidiy tafakkurini rivojlantirishning asosiy omillari sifatida e'tirof etiladi. Shu bilan birga, ijtimoiy konstruktivizm nazariyasi shaxsning bilim va qadriyatlarni ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'sir jarayonida shakllantirishini asoslab beradi.

Shuningdek, axborotlashgan jamiyat sharoitida media savodxonlikni rivojlantirish, raqamli madaniyatni shakllantirish hamda yoshlarning informatsion xavfsizligini ta'minlash masalalari ham ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Bu borada olib borilgan tadqiqotlar yoshlarning internet va ijtimoiy tarmoqlardagi axborotlarni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmasi ma'naviy immunitetning muhim tarkibiy qismi ekanligini ko'rsatadi.

Metodologik jihatdan mazkur tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, kontent tahlil hamda pedagogik kuzatish metodlaridan foydalanildi. Tizimli yondashuv globallashuv jarayonlari va ma'naviy immunitet shakllanishi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni yaxlit pedagogik

tizim sifatida ko'rib chiqishga imkon berdi. Qiyosiy tahlil orqali mahalliy va xorijiy ilmiy qarashlar o'rtasidagi umumiylik va farqlar aniqlandi. Kontent tahlil esa ta'limiy hujjatlar, ilmiy manbalar va axborot resurslaridagi ma'naviy tarbiya mazmunini o'rganishga xizmat qildi. Pedagogik kuzatish metodi esa ta'lim jarayonida yoshlarning xulq-atvori, fikrlash tarzi va qadriyaviy yo'nalishini amaliy jihatdan tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqot jarayonida shuningdek, kompetensiyaviy yondashuvga asoslanib, yoshlarning ma'naviy immunitetini shakllantirishda o'qituvchi shaxsining pedagogik kompetensiyasi, tarbiyaviy muhitning sifati hamda oila va ta'lim muassasasi hamkorligi muhim omil sifatida baholandi. Mazkur metodologik yondashuvlar asosida globallashuv sharoitida yoshlarning ma'naviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi pedagogik mexanizmlar tizimli ravishda tahlil qilindi.

### **NATIJALAR**

Olib borilgan nazariy va empirik tahlillar globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviy immunitetini shakllantirish jarayoni murakkab, ko'p omilli va tizimli pedagogik hodisa ekanligini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi asosiy ilmiy xulosalar shakllantirildi.

Birinchidan, globallashuv jarayonlari yoshlar ongiga ta'sir etuvchi axborot oqimlarining keskin ortishiga olib kelgan bo'lib, bu holat ularning qadriyatlar tizimida ijobiy va salbiy o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, nazoratsiz axborot iste'moli yoshlarning tanqidiy fikrlash darajasini pasaytirishi, shuningdek, milliy-ma'naviy qadriyatlarga nisbatan befarqlikni kuchaytirishi mumkin.

Ikkinchidan, ma'naviy immunitetning shakllanishi bevosita ta'lim-tarbiya jarayonining sifati, o'qituvchining pedagogik kompetensiyasi hamda oilaviy muhit bilan uzviy bog'liq ekanligi aniqlandi. Ayniqsa, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, interaktiv metodlar va muammoli o'qitish texnologiyalari yoshlarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishda samarali omil sifatida namoyon bo'ldi.

Uchinchidan, tadqiqot davomida aniqlanishicha, media savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan yoshlar axborotni tanqidiy tahlil qilish, uning manbaini tekshirish va destruktiv g'oyalarni ajratib olish ko'nikmalariga ega bo'lib, bu ularning ma'naviy immuniteti mustahkam ekanligini ko'rsatadi. Aksincha, media savodxonligi past bo'lgan guruhlarda tashqi mafkuraviy ta'sirlarga moyillik yuqori ekanligi kuzatildi.

To'rtinchidan, pedagogik kuzatishlar natijasida ma'naviy immunitetni shakllantirishda milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligiga asoslangan tarbiya tizimi eng samarali model sifatida namoyon bo'ldi. Bunda tarixiy xotira, vatanparvarlik, ijtimoiy mas'uliyat va axloqiy me'yorlar asosiy tayanch komponentlar sifatida ajralib chiqdi.

Beshinchidan, ta'lim muassasalarida tashkil etilgan tarbiyaviy tadbirlar, ma'naviy-ma'rifiy loyihalar va interaktiv mashg'ulotlar yoshlarning mafkuraviy barqarorligini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Bunday faoliyatlar yoshlarni faol fuqarolik pozitsiyasiga ega, mustaqil qaror qabul qila oladigan shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviy immunitetini shakllantirish ko'p bosqichli pedagogik jarayon bo'lib, u tizimli yondashuv, innovatsion ta'lim texnologiyalari hamda ijtimoiy hamkorlikni talab etishini tasdiqladi.

### **MUHOKAMA**

Tadqiqot natijalarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviy immunitetini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogikaning eng murakkab va ko'p qatlamli muammolaridan biri hisoblanadi. Bu jarayon faqat ta'lim mazmuni bilan cheklanib qolmay, balki ijtimoiy-madaniy muhit, axborot makoni va shaxsning individual psixologik xususiyatlari bilan ham bevosita bog'liqdir. Shu jihatdan qaraganda, ma'naviy immunitetni shakllantirishni yagona pedagogik usul yoki alohida metod bilan hal etish mumkin emas, u tizimli va integrativ yondashuvni talab etadi.

Ilmiy adabiyotlarda keltirilgan yondashuvlar tahlili shuni tasdiqlaydiki, ko'plab tadqiqotchilar ma'naviy immunitetni asosan axloqiy tarbiya yoki mafkuraviy barqarorlik kontekstida talqin qilgan bo'lsalar-da, zamonaviy sharoitda uning mazmuni ancha kengaygan. Bugungi kunda bu tushuncha tarkibiga media savodxonlik, axborotni tanqidiy tahlil qilish, raqamli xavfsizlik madaniyati hamda global madaniyatlararo muloqotga moslashuvchanlik kabi komponentlar ham kiradi. Demak, ma'naviy immunitet endi faqat qadriyatlarni saqlash emas, balki axborot oqimlarini ongli boshqarish kompetensiyasini ham o'z ichiga oladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ta'lim jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning qo'llanilishi yoshlarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, muammoli ta'lim, keys-stadiyalar va interaktiv metodlar orqali tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarda tanqidiy tafakkur va axborotni tahlil qilish ko'nikmalarini kuchaytiradi. Bu esa o'z navbatida ularning tashqi mafkuraviy ta'sirlarga nisbatan barqarorligini oshiradi.

Shu bilan birga, tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, faqat maktab yoki oliy ta'lim muassasasi doirasida amalga oshirilayotgan tarbiyaviy ishlar yetarli natija bermaydi. Ma'naviy immunitetning shakllanishida oila instituti, mahalla tizimi hamda ijtimoiy muhitning uyg'unligi hal qiluvchi rol o'ynaydi. Agar ushbu institutlar o'rtasida uzviy hamkorlik ta'minlanmasa, ta'lim tizimida erishilgan natijalar barqaror bo'lmaydi.

Muhokama davomida yana bir muhim jihat shuki, globallashuv sharoitida yoshlar ko'proq raqamli muhitda faol bo'lib, ularning asosiy axborot manbai ijtimoiy tarmoqlar hisoblanadi. Bu esa pedagogik jarayonda media ta'lim va raqamli savodxonlikni rivojlantirishni dolzarb vazifaga aylantiradi. Agar yoshlar axborot manbalarini tanlash va baholash ko'nikmasiga ega bo'lmasa, ular manipulyativ axborotlar ta'siriga tez tushib qolishi mumkin.

Shu nuqtayi nazardan, tadqiqot natijalari pedagogik mexanizmlarning kompleks tizimini ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi. Bu tizim o'z ichiga ta'lim mazmunini modernizatsiya qilish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish, o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirish hamda tarbiyaviy muhitni kuchaytirishni qamrab olishi lozim. Ayniqsa, milliy qadriyatlar va umuminsoniy tamoyillar uyg'unligi asosida qurilgan tarbiya modeli ma'naviy immunitetni shakllantirishda eng samarali yondashuv sifatida namoyon bo'ladi.

Umuman olganda, olib borilgan muhokama natijalari shuni tasdiqlaydiki, globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviy immunitetini shakllantirish nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy-strategik ahamiyatga ega bo'lgan dolzarb vazifadir.

### **XULOSA**

Olib borilgan nazariy tahlillar va tadqiqot natijalari globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviy immunitetini shakllantirish murakkab, ko'p komponentli va tizimli pedagogik jarayon ekanligini yaqqol ko'rsatdi. Ushbu jarayon faqat ta'lim muassasalari doirasida emas, balki oila, mahalla, ijtimoiy muhit va raqamli axborot makoni bilan uzviy bog'liq holda amalga oshirilishi lozimligi ilmiy jihatdan asoslandi.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqladiki, globallashuv sharoitida axborot oqimlarining keskin ortishi yoshlar ongiga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi: bir tomondan, bilim olish va dunyoqarashni kengaytirish imkoniyatlarini yaratadi, ikkinchi tomondan esa, destruktiv g'oyalar, mafkuraviy xurujlar va noto'g'ri axborotlar orqali ma'naviy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois, yoshlarning ma'naviy immunitetini shakllantirish ularning axborotni tanqidiy tahlil qilish, mustaqil fikrlash va qadriyaviy tanlov qila olish kompetensiyalarini rivojlantirish bilan bevosita bog'liqdir.

Shuningdek, pedagogik jarayonlarda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, interaktiv metodlar, muammoli o'qitish texnologiyalari va media savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar samarali ekanligi aniqlandi. Bu yondashuvlar yoshlarning nafaqat bilim darajasini oshiradi, balki ularning ma'naviy-axloqiy pozitsiyasini mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari asosida ma'naviy immunitetni shakllantirishda quyidagi asosiy omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligi belgilandi: milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligi, o'qituvchining yuqori pedagogik kompetensiyasi, oilaviy tarbiya sifati hamda ijtimoiy hamkorlik tizimining samaradorligi. Ushbu omillar uyg'unligi ta'minlangandagina yoshlarning mafkuraviy barqarorligi va ma'naviy immuniteti mustahkam shakllanadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari globallashuv sharoitida yoshlar ma'naviy immunitetini shakllantirishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish zarurligini tasdiqlaydi. Mazkur jarayonni samarali tashkil etish ta'lim tizimining innovatsion rivoji, tarbiya jarayonining modernizatsiyasi hamda jamiyatning barcha institutlari o'rtasidagi uzviy hamkorlikni talab etadi.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Abdullayeva, M. (2019). *Pedagogika nazariyasi va amaliyoti*. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
2. Azizxo'jayeva, N. N. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. Toshkent: Fan va texnologiyalar.
3. Baxtiyorov, S. (2021). *Yoshlar tarbiyasi va ma'naviy rivojlanish asoslari*. Toshkent: Ma'naviyat.

4. Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
5. Dewey, J. (1916). *Democracy and Education*. New York: Macmillan.
6. Ergashev, A. (2022). Globallashuv sharoitida yoshlar tarbiyasining dolzarb masalalari. *Pedagogika jurnali*, 4(2), 15–22.
7. Incheon Declaration (2015). *Education 2030: Towards Inclusive and Equitable Quality Education*. UNESCO.
8. Karimov, I. A. (1997). *Barkamol avlod orzusi*. Toshkent: Sharq.
9. Mavlonova, R., & Vohidova, N. (2018). *Pedagogika*. Toshkent: O'qituvchi.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va qarorlari (2020–2025). Ta'lim va tarbiya sohasidagi hujjatlar to'plami. Toshkent.
11. Piaget, J. (1972). *Psychology and Pedagogy*. New York: Viking Press.
12. UNESCO (2021). *Media and Information Literacy Curriculum for Teachers*. Paris: UNESCO Publishing.
13. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press.
14. Ziyonet axborot-ta'lim portali (2024). Pedagogika va tarbiya bo'yicha elektron resurslar. <https://ziyonet.uz>